

Budapesti Levéltári Mozaikok

2025/13. szám

DOI: [10.56045/BLM.2025.13](https://doi.org/10.56045/BLM.2025.13)

ISSN: 2939-6921

URL: <https://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2025/11/28/leveltari-mozaikok-120/>

JAKAB RÉKA

„A volt főbérlők gettóban mentek...”

2024 tavaszán egy Kossuth téri lakásban elfalazott iratokra bukkantak. A lakás ugyanabban a házban található, amelyben egy másik lakás falaiból 2015-ben nagy mennyiségű lakásadatszolgáltatási ív került elő. A legutóbb napvilágra került iratlelet a Budapest és Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa mindeddig megsemmisültnek hitt iratanyagát tartalmazza. Ez a hivatal irányította 1944. július és december között a főváros területén a lakásgazdálkodást, a budapesti zsidóság csillagos házakba költöztetése következtében megüresedett lakások igénybevételét és kiutalását, és a bombatámadások következtében kialakult lakáshelyzetet.

Kulcsszavak: lakásügyi kormánybiztos, elfalazott iratok, csillagos házak, gettó, bombakárosult, kötött lakásgazdálkodás, lakásigénylés, lakásigényjogosultsági igazolvány, főbérlő, albérlő, adatbázis

Csaknem tíz évvel a [befalazott iratok](#) 2015-ben történt [napvilágra kerülését](#) követően, 2024 tavaszán, amikor a gettósítás 80. évfordulójáról készültünk megemlékezni, újabb szenzációként jött a hír, hogy ugyanazon Kossuth téri ház másik lakásában [szintén iratokra bukkantak](#) a – végül álcázásnak bizonyult – falak kibontásakor.

1-2. kép. Az iratokat rejtő elbontott fal helye.
(A szerző felvétele, 2024)

A hír megérkezésekor még azt hittük, hogy a korábban megtalált 7000 oldalnyi [lakás adatszolgáltatási ív](#) mindmáig hiányzó kerületekre vonatkozó további része került elő. Mint később, a zsákokba gyűjtött, malterrel szennyezett iratanyag szétválogatásakor kiderült, nem további adatszolgáltatási ívek voltak a lakásban elfalazva, hanem Budapest Székesfőváros és

Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa hivatalának 1944. évi iktatott iratai, amelyekről mindaddig azt hittük, hogy Budapest ostroma során teljesen megsemmisültek.¹

Az újabb szenzációs lelet tehát annak a hivatalnak az iratanyagát tartalmazza, amely a korábban talált adatszolgáltatási íveket a lakáskiutalások felülvizsgálata céljára használta.

3. kép. Falból előkerült akták és irodai tartozékok.
(Fotó: Tólas Róbert, 2024)

A 2024-ben előkerült felbecsülhetetlen eszmei és történeti értékű iratokat – akárcsak az adatszolgáltatási íveket – a lehető legteljesebben kívántuk feldolgozni és közkinccsá tenni. A tisztítást és fertőtlenítést követően 2025-ben elvégeztük az iratok darabszintű rendezését, ezzel párhuzamosan a digitalizálásra való előkészítést, majd valamennyi iratot digitalizáltuk. Ezt követően készült el az irategyüttes lehető legmélyebb feltárásának eredményeként az 1844 rekordból álló adatbázis, amely az iratok teljes körű online publikációját teszi lehetővé.²

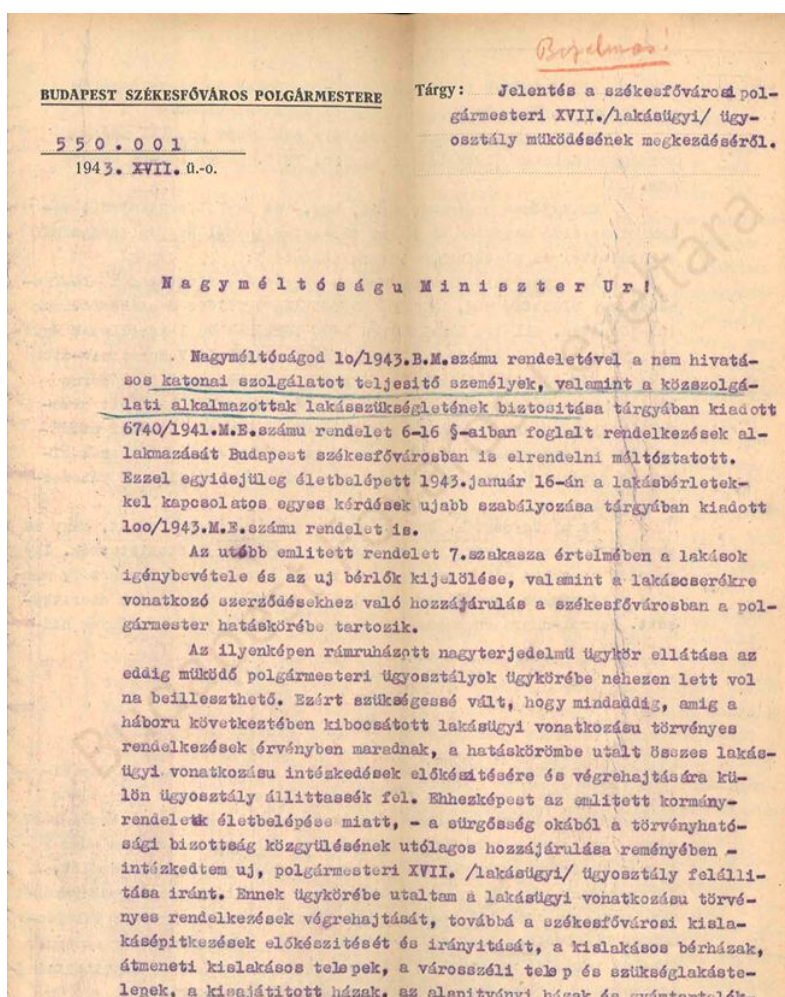
[Az adatbázis ezen a linken érhető el.](#)

¹ Székely 1946. 191. p. A szerző, aki a háborús károk szemtanúja volt, tanulmányában maga is azt írta, hogy a kormánybiztos hivatalának iratai teljesen megsemmisültek, ezért az általa keletkeztetett iratok mennyisége sem becsülhető meg.

² Az adatbázis és a digitalizált iratok elérhetők a www.elevertar.hu portálon, Budapest Főváros Levéltára VI.91 jelzet alatt.

A kormánybiztosság felállítása

Budapesten a II. világháború idején kötött lakásgazdálkodást vezettek be.³ 1941-ben először csak a lakás céljára szolgáló, de nem használt lakások nyilvántartásba-, illetve igénybevételét rendelték el (5777/1941. M. E. sz. rendelet, 42. §), mely hatáskör a polgármestert illette.⁴ A 6740/1941. M. E. sz. kormányrendelet pedig bejelentési kötelezettséget rendelt el a megürült lakásokra, és lehetővé tette ezek igénybevételét, továbbá kiutalását a katonai szolgálatot teljesítők és a közszolgálati alkalmazottak részére. A 100/1943. M. E. rendelet a polgármester hatáskörébe utalta a lakások igénybevételét és bérlijük kijelölését.⁵ Ezen lakásügyek intézésére Budapest főváros közgyűlése utólagos jóváhagyásával a polgármester létrehozta a XVII. (lakásügyi) ügyosztályt.⁶

4. kép. Szendy Károly polgármester levele a belügyminiszterhez, 1943. január 27. (BFL IV.1402.b 73b/1943)

³ A lakáspiac két világháború között történt liberalizálásáról és szabályozásáról: Sipos 2014; a háborús időszak lakásgazdálkodásáról általában: Székely 1946. 181–191. Umbrai 2010. 72–74. p.

⁴ A lakások és egyéb helyiségek bérletére vonatkozó egyes kérdések szabályozásáról. Magyarországi Rendeletek Tára, 1941. július 29. 1976–2000. p.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1941/?pg=2199&layout=s

⁵ Magyarországi Rendeletek Tára, 1943. január 5. 7–15. p.

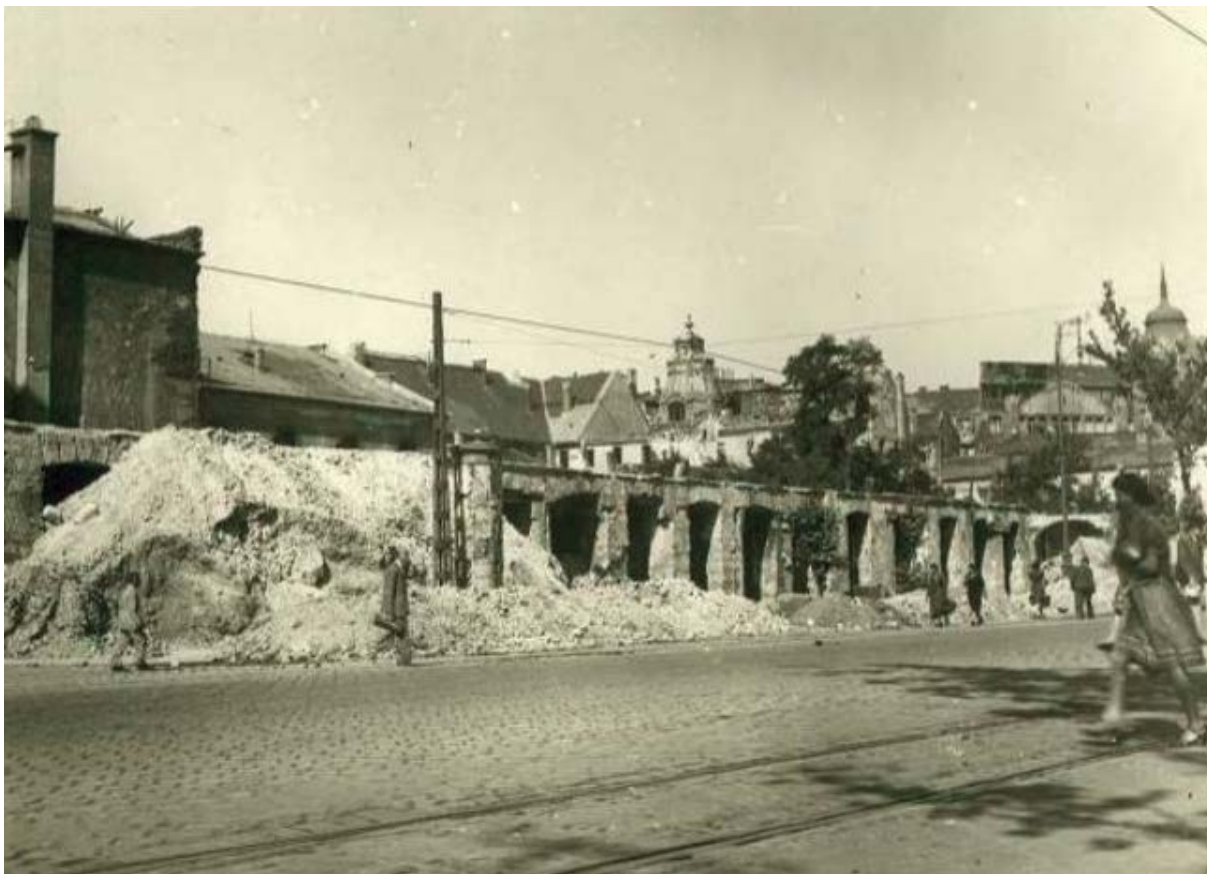
https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1943/?pg=6&layout=s&query=100%2F1943

⁶ BFL IV.1403.a 1943. január 29-i ülés. 26. pont.

Az ügyosztály a Központi Városháza Károly körút és a Kammermayer Károly utca sarkán álló épületében kapott helyet, és ott működött 1944. július közepéig. Ezt az épületet az ostrom idején telitalálat érte, és az itt felhalmozódott iratanyag teljesen megsemmisült.

5. kép. A Központi Városháza lebombázott Károly körúti szárnya 1945-ben.
(Fortepan / Fortepan, képszám: [60152](#))

6. kép. A Központi Városháza lebombázott Károly körúti szárnya 1945 nyarán.
(FSZEK Budapest Képtár, képszám: [01427765](#))

A hatóságilag felügyelt budapesti lakásgazdálkodás a háborús viszonyok között, 1944 tavaszán és nyarán olyan kihívásokkal szembesült, amelyek tovább súlyosbították a lakáshelyzetet, és amelyekkel a székesfőváros egymaga már nem tudott megküzdeni: egyfelől a német megszállást követő 1944. április eleji súlyos bombatámadások, amelyek jelentős károkat okoztak a lakóépületekben, tovább növelve a lakásínséget, másfelől a budapesti zsidóság kijelölt helyre (csillagos házakba) történő összeköltözésének elrendelését követően előállt kaotikus állapot.⁷

A csillagos házakba való beköltözés nyomán üresen maradt lakások kiutalását és a csillagos házakban élt nem zsidó lakók elhelyezését, ami egyszerre több tízezer ember mozgását jelentette, a főváros lakásügyi ügyosztálya egymaga a rendelkezésre álló rövid idő alatt képtelen lett volna levelezni. A kérelmek elbírálása, a kiutalások foganatosítása, valamint a ki- és beköltözések nyilvántartása lehetetlenné vált, nem beszélve a hivatal megkerülésével történt lakaskiutalásokról, lakáscserékről és -foglaltsokról. Ráadásul a kialakult helyzetet a sajtó – alaposan felhangosítva – naponta ostromozta.

⁷ 1610/1944. M. E. sz. rendelet „a zsidók lakásával és lakóhelyének kijelölésével kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról”. 1944. április 26. A budapesti zsidóság lakhelyének kijelöléséről e jogszabály alapján a polgármester rendelkezett [1944. június 16-án kelt rendeletével](#), amely kerületenként felsorolta a kijelölt csillagos házakat és szabályozta a beköltözést. *Fővárosi Közlöny*, 1944. június 16. Melléklet. A csillagos házak kijelöléséről részletesen: <https://holocaust.archivportal.hu/hu/temak/ki-kell-menni-zsidonak-lakasabol-csillagos-hazak-kijelolese-budapesten> (Utolsó elérés: 2025. november 12.)

lakásainak igénybevétele és kiutalását. A hivatal élére vitéz Haynal Alajos vezérőrnagyot nevezték ki az 1944. július 8-án megjelent hivatalos közlönyben. Hatásköre Budapesten kívül Budafok, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest városokra, valamint Albertfalva, Békásmegyer, Csepel, Mátyásföld, Pesthidegkút, Pestújhely, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosszentmihály és Sashalom községekre terjed ki.⁹

8. kép. Az Esti Hírlap tudósítása Haynal Alajos kormánybiztos első intézkedéseiről.
(Esti Hírlap, 1944. július 10. 7. p.)

Ettől kezdve a kormánybiztossághoz kellett minden lakásigénylési kérelmet benyújtani, akinek jogában állt egyes lakásokat igénybe venni, és azokat bombatámadás nyomán hajléktalanná vált személyek részére fenntartani. Székesfővárosi hatáskörben maradt továbbra is a 6740/1941. M. E. sz. rendelet értelmében a lakáscsere-kérelmek elbírálása, a bérbeadó és a kijelölt bérlő között a bér összegének és a bérleti viszony egyéb feltételeinek a megállapítása, valamint a kormánybiztosság felállítása előtt meghozott véghatározatok ellen beadott jogorvoslatok intézése.¹⁰ A kormánybiztos hivatalának felállítását követően a XVII. polgármesteri ügyosztály megszűnt.¹¹

Az új hivatal az V. kerület Kossuth Lajos tér 13–15. sz. házban rendezkedett be, az ott található lakások közül többet is elfoglalva. Az egyes ügyintézői irodákat kerületek szerint szervezték meg, minden kerületnek saját előadója volt. Az épületben kapott helyet egy nyomozó osztály, valamint egy panasziroda is. A kormánybiztosi hivatal apparátusának méretei arra utalnak, hogy akár további, az épület különböző szintjein elhelyezkedő lakásokban is rejtőzhetnek még elfalazott iratok.

⁹ *Budapesti Közlöny*, 1944. július 8. 152. sz. 3. p.; *Esti Újság*, 1944. július 10. 7. p.

¹⁰ *Fővárosi Közlöny*, 1944. augusztus 25. Utóbbiak esetében azonban a belügyminiszter döntött. *Esti Újság*, 1944. július 13.

¹¹ 11961/1944 – I. sz. polgármesteri rendelet. *Fővárosi Közlöny*, 1944. augusztus 4. 768. p.

9. kép. Falból előkerült hivatali tájékoztató tábla. (A szerző felvétele, 2025)

A 2015-ben és 2024-ben a falak mögül előkerült iratokon felül még az épületben kezelt további iratokra vonatkozóan a lakáskiutalási rendszer működéséből következtethetünk. A 2024-ben megtalált iktatott iratanyag ügyviteli feljegyzései alapján az épületben működött a Nyilvántartó iroda is, ami arra utal, hogy a korábbi lakáshivatalban, illetve lakásügyi ügyosztálynál vezetett nyilvántartások is átkerülhettek a kormánybiztosi hivatalba, azaz a Kossuth tér 13–15. szám alatti bérház valamelyik lakásába. A hivatal működése során keletkezett lakásigénylési ügyek elintézéséhez az érintett lakásra vonatkozó előzmények becsatolása révén a XVII. polgármesteri ügyosztály irattárából is kerültek át iratok ebbe az épületbe.

A hivatal fél éves működése során, azaz 1944. július 10. és 1944. december közepe között eltelt idő alatt több tízezres nagyságrendben intézett lakásigénylési ügyeket és keletkeztetett ügyiratokat. Az eddig előkerült legalacsonyabb iktatószámú irat a 10. sorszámot kapta, és 1944. július 15-én kelt, míg a legmagasabb iktatószámú irat a 43875-ös, amelyet 1944. december 15-én iktattak. Az összesen 616 lakásra vonatkozóan, teljesen vagy töredékesen fennmaradt iktatott ügyirat a hivatal által intézett ügyeknek csupán az 1,4%-át teszi ki.

A fennmaradt iratanyag a főváros valamennyi kerületét érinti. A VII. és az V. (ekkor még a mai XIII. kerület újlipótvárosi részét is ideértve) kerület ingatlanait és lakosságát érintette a legnagyobb mértékben a bérlői/bérleményi forgalom. Az adatbázisban feldolgozott egyik IV.

kerületi ügy, illetve lakcím nem érintett a lakáskiutalásban, hanem a hivatal egyik tisztviselőjének más jellegű kérelmében szereplő lakcím képezi a rekord alapját. Ezért ebben a táblázatban azt nem szerepeltetem. Fontos kiemelni, hogy az iratokból feltárt 1227 személy között vannak az egyes házak felügyelői, házmesterei és házgondnokai, összesen 103 fő, akik a lakásigénylésekben, illetve -kiutalásokban hivatalosan közvetítői szerepet játszottak.¹²

Kerület	Érintett lakások száma	Érintett személyek száma
I.	3	7
II.	10	17
III.	2	1
IV.	3	12
V.	145	263
VI.	14	18
VII.	176	428
VIII.	31	44
IX.	111	227
X.	29	39
XI.	2	5
XII.	8	14
XIII.	2	2
XIV.	75	149
XV. (Rákospalota)	1	1
Összesen	615 lakás	1227 személy

A lakásigénylés folyamata

Az immár egy kézben összpontosuló lakásügyet a kormánybiztos – hangoztatott és az újságokban is nyomatékkl hangsúlyozott alapelve szerint – „erkölcsi alapon” kívánta megoldani, azaz mindenekelőtt a becsületes, a hazáért harcoló, „keresztény” kisemberek, tisztviselők és a háborús viszonyok miatt hajléktalanná vált családok lakáshoz juttatását tekintette feladatának. Bár a közlemények arra nem utaltak, mindehhez elsősorban az otthonukat elhagyni kényszerült budapesti zsidóság hátrahagyott lakásait vették igénybe.

¹² A házmesterek tényleges szerepére és befolyására, a vészkorszak alatt tanúsított viselkedésére vonatkozóan, miáltal adott esetben élet és halál uraivá váltak, lásd Ádám István Pál könyvét. Ádám 2024.

MAGYARSÁG 5

Itt valóban megszűnt a bürokrácia

Katonás gyorsasággal küzdi le a kormánybiztosság a lakásigénylők invázióját

Vitéz Haynal Alajos vezérőrnagy lakásügyi kormánybiztos tájékoztatót adott eddigi működéséről és további célkitűzéseiről

Vitéz Haynal Alajos vezérőrnagy, Budapest és környékének lakásügyi kormánybiztos, csütörtökön délután fogadta a budapesti sajtó képviselőit és tájékoztatta őket a lakásügyi kormánybiztosság eddigi működéséről.

Bevezetőben rámutatott arra, hogy a kormánybiztosság felállítása előtt a lakáskiutalás terén lehetetlen helyzet uralkodott. Amíg reá kerül a sor, mert minden jogos kérelem meg fognak hallgatni.

Huszonötezer igénylést bíráltak el hat nap alatt

A kormánybiztos a továbbiakban a kormánybiztosság eddigi munkáját vázolta és bejelentette, hogy hat munkanap alatt 25.000 ember kérelmét bírálták felül s ennek kapcsán 4779 igényjogosultságot állapítottak meg, akik közül már másnap 2375 igényjogosult beköltözhetett új lakásába. A többi 20.000 kérelem nem volt jogos s azokat el kellett utasítani. Általában megállapítható, hogy naponta 5–6000 ember fordul meg a kormánybiztosságon, akik közül csak néhány száz a valóban igényjogosult. A kormánybiztosság figyelmeztette arra is a közönséget, hogy a lakásjogosultsági igazolvány csak annyi szobás lakásra jogosít, ahány szobára azt kiállították. Ennek ellenére előfordult, hogy nagyobb lakásokra kötötték bérleti szerződést, ami ugyan csak büntetendő. Az ilyen visszaéléseket a legszigorúbban fogják elbírálni, mint ahogy eljárnak azok ellen a háztulajdonosok ellen is, akik 24 órán belül nem jelentik a kormánybiztosnak a házukban bármilyen címen megüresedett lakásokat. Hasonlóan érvénytelenítik azokat a zsidó lakásokban létesült albérleteket, amelyeket március 22-e után hatósági jóváhagyás nélkül kötöttek. Az ilyen albérlőnek, ha a kijelölt bérlet az új szerződést megkötötte, a lakásból ki kell költöznie.

A legközelebbi feladata elsősorban a zsidó lakások önkényes elfoglalásának, valamint a jogtalan kiutalásoknak felülvizsgálata. A zsidó házakban lakó keresztény fő- és albérlők ügyeit egyelőre nem tárgyalják. Ebben a kérdésben a kormánybiztos összeírást végeztet, amiből megállapítja majd, kik azok, akik az ilyen házakból ki akarják költözni és hogy elhelyezésükre milyen lakásokat kell biztosítani. Csak az összeírás feldolgozása után kerülhet sor arra, hogy zsidó házakból a keresztény lakók kiköltözhesenek.

A kormánybiztosság és a sajtó

Az ankét végén a kormánybiztos a következő szavakkal fordult a sajtó képviselőihez:

— Most pedig, hogy mérlegeltük a későbbi időkre szóló honvédelmi előkészületeit hajtjuk végre. — Még fontosabb harci feladatunk azonban a légi támadások

10. kép. Újságtudósítás a kormánybiztos intézkedéseiről.
(Magyarság, 1944. július 22. 5. p.)

E cél elérése és a lakásokért meginduló roham feltartóztatása érdekében a hivatal hirdetményekben tudatta a lakásigényjogosultsági kérelmek beadásának megállapított sorrendjét. Ez az ütemezés igyekezett a rászorultság és a méltányosság mentén intézni a lakásügyeket. Első körben a hadművelleti területen lévő katonák, illetve családjaik, a hadirokkantak és hadiözvegyek folyamodhattak a hivatalhoz. Őket követték július végétől egy héten át a „zsidó lakásból kitett keresztények”, vagyis azok, akiknek egykori zsidó főbérllőjük elköltözött, így az ő lakhatási jogcímük is megszűnt. Előnyt élveztek a házassulni kívánó fiatalok, illetve azok a házaspárok, akik gyermekáldás elé néztek.

Budapest székesfőváros és környéke lakásügyi kormánybiztosa

1944. augusztus 3.

692
1944. L. K. szám.

HIRDETMÉNY

1944. évi augusztus hó 3-án a lakásnélküli igényjogosultak első csoportjának felülbírlása befejeződött.

A második csoportba tartozó igényjogosultak körét, akik lakást kérhetnek, az alábbiakban állapítom meg:

1. Nős, családos közszolgálati alkalmazottak, hadiüzemi alkalmazottak és közérdekű intézmények alkalmazottai, akiknek lakásuk nincsen.

2. Egyéb nős, családos alkalmazottak, vagy önálló foglalkozást űzők, akik hivatalos bizonyítvánnyal, vagy a kérvényükre vezetett hivatalos záradékkal igazolják, hogy helybenlakásuk közérdekűből szükséges és lakásuk nincsen.

3. Közszolgálati alkalmazottak, hadiüzemi alkalmazottak és közérdekű intézmények alkalmazottai, akiknek **családszaporodás következtében**, továbbá azok, akiknek közérdekű hivatásuk gyakorlása miatt a jelenlegi főbérleti lakásnál nagyobb lakásra van szükségük.

A lakáskérelmek elbírálása a nevek kezdőbetűjének sorrendjében a következő napokon történik:

1944. augusztus	21-én, hétfőn	A, Á
1944. augusztus	22-én, kedden	B
1944. augusztus	23-án, szerdán	C, Cs
1944. augusztus	24-én, csütörtökön	D
1944. augusztus	25-én, pénteken	E, É
1944. augusztus	26-án, szombaton	F
1944. augusztus	28-án, hétfőn	G, Gy
1944. augusztus	29-én, kedden	H
1944. augusztus	30-án, szerdán	I, J
1944. augusztus	31-én, csütörtökön	K
1944. szeptember	1-én, pénteken	L
1944. szeptember	4-én, hétfőn	M
1944. szeptember	5-én, kedden	N
1944. szeptember	6-án, szerdán	O, Ö
1944. szeptember	7-én, csütörtökön	P
1944. szeptember	9-én, szombaton	R
1944. szeptember	11-én, hétfőn	S
1944. szeptember	12-én, kedden	Sz
1944. szeptember	13-án, szerdán	T, Ty
1944. szeptember	14-én, csütörtökön	U, Ü
1944. szeptember	15-én, pénteken	V, W
1944. szeptember	16-án, szombaton	Z
1944. szeptember	18-án, hétfőn	Zs
1944. szeptember	19-én, kedden	X, Y, Qu

Budafok, Kispest, Pestszenterzsébet, Pestszentlőrinc, Rákospalota és Újpest megyei városok, valamint Albertfalva, Békásmegyer, Csepel, Mátyásföld, Pesthidegkút, Pestújhely, Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosszentmihály és Sashalom községekben lakók, amennyiben kérelmük a lakóhelyük szerinti város, illetve község területén igénybeveendő lakásra vonatkozik, a városok polgármestereinél, illetve a községek elöljáróságain jelentkezzenek.

A fenti városokból és községekből a Budapest területére való beköltözés iránti kérelmet a rendkívüli viszonyokra való tekintettel csak abban az esetben veszem tárgyalás alá, ha a kérelmező lakhelye szerint illetékes város polgármestere, vagy a község elöljárósága a kérvényre vezetett záradékkal hivatalosan igazolja, hogy a beköltözés közérdekű és a kérelmezőnek létező.

Azok, akiknek helybenlakása közérdekűből nem szükséges, lakást egyáltalán nem kaphatnak.

Nőtlenek csak abban az esetben kérhetnek lakást, ha házasságkötési szándékukat megfelelő okmányokkal (kihirdetés stb.) igazolják.

A lakás bérletjéül kijelölt személy a véghatározat kézbesítését követő naptól számított 15 napon belül a lakást köteles elfoglalni. Amennyiben a lakást nem foglalja el, olyanak tekintem, mint akinek a lakásra szüksége nincs, az el nem foglalt lakást mint megüresedettet hozzám azonnal be kell jelenteni.

A jelen hirdetményben felsorolt igényjogosultak közül a jelenlegi világháború igazolt hadirokkantjai, hadiözvegyei, szabadságra hazajött frontkatonái, vagy a katonai behívójeggyel bevonulók a megállapított sorrend előtt is jelentkezhetnek. Mindenki mást, aki a kitűzött nap előtt jelentkezik, elutasítok, megjelenését zaklatásnak tekintem s mind a katonai, mind a polgári személyek ellen eszerint fogok eljárni. Ugyanígy bírálok el azokat is, akiknek megfelelő albérleti lakásuk van s csupán kényelemből kívánnak főbérleti lakásba költözni.

A háztulajdonos, illetve megbízottja a bármilyen címen megüresedett vagy ezután megüresedő főbérleti lakás adatait a kifüggesztett jegyzéken továbbra is tartozik feltüntetni.

Minden jogos lakásigénylést igazságosan akarok kielégíteni a megszabott sorrendben.

Közérdekű munkánkban akadályoz bennünket az, aki erőszakosan, jogtalanul követel lakást.

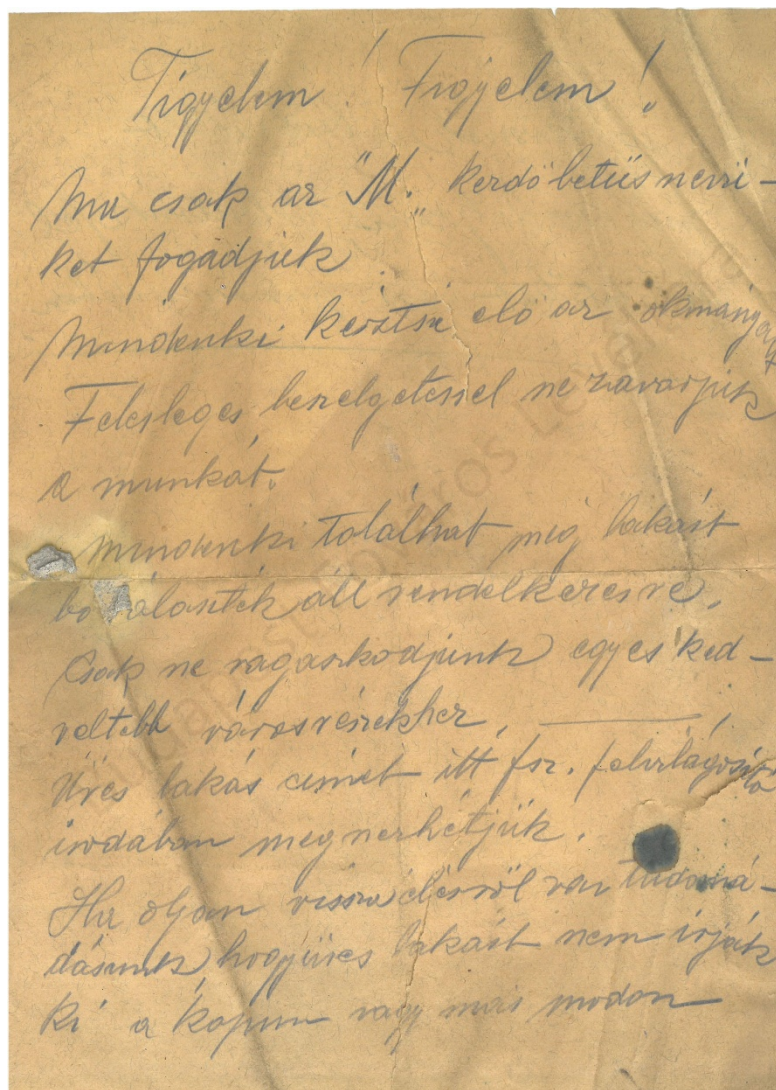
A mai viszonyok között az, akinek akár főbérleti, akár albérleti lakása van, helyzetével elégedjék meg, mert elsősorban a légítámadások következtében hajléktalanná váltak elhelyezéséről kell gondoskodni.

vízvezető nemes Haynal Alajos s. k.,

m. kir. vezérőrnagy,
Budapest székesfőváros és környéke
lakásügyi kormánybiztosa

Feladat: Lakásügyi Biztosa József Hegedűs
Budapest székesfővárosi lakásügyi biztosa - 1944.
Feladat: Lakásügyi Biztosa József Hegedűs

11. kép. Hirdetmény az igényjogosultakról és a kérelmek beadásának rendjéről.
(BFL VI.91)

12. kép. Kézzel írott hivatali hirdetés az ügyfélfogadás rendjéről.
(BFL VI.91)

A felálló új lakásügyi hivatal ún. lakásigénylési jogosultságra vonatkozó igazolást állított ki azok részére, akiknek kérelmét jogosnak és méltányosnak ítélte. Ezen igazolás, vagyis a jogosultság megszerzése érdekében kizárólag a kormánybiztos által erre a célra rendszeresített nyomtatványon lehetett kérelmet benyújtani. A kezdetben kétoldalas, majd később négyoldalasra bővült nyomtatvány hátoldalán részletes tájékoztató ismertette az igénylés lépéseit, amelynek segítségével ma rekonstruálni tudjuk az ügymenetet.

A budapesti zsidóság összeköltözésének elrendelését követően a háztulajdonosok, illetve megbízottaik kötelesek voltak a házakban megüresedett lakásokat egy arra a célra kiküldött nyomtatványon a hivatalnak július 17-ig bejelenteni, majd ezt követően bármilyen bekövetkezett változást 24 órán belül szintén jelezni. A megüresedett lakásokról a kormánybiztos hivatala nyilvántartást vezetett. Az egyes házakban üresen álló lakások és szobák pontos címét, számát és bérleti díját a házak kapujára is ki kellett függeszteni. A kormánybiztos elsősorban ezen lakásállománnyal „gazdálkodott”, vagyis prioritásainak megfelelően ezen lakások kibérlésére adott engedélyt a lakásigénylőknek.

A hivatalhoz benyújtott kérelmek elbírálását követően a nyomtatvány egyik oldalán található igazolás rovatait kitöltve, a hivatal rendelkezett arról, hogy a jogosultság mekkora lakásra vonatkozik.

Bombázások miatt a lakások tartalmát károsítják! Ismételt lehet hi csak magyarságot nem 1944. VII/8.

Iskola a famon...

nyugvók...

Tájékoztató.

A LAKÁSKIUTALÁS MÓDJA:

A jelenleg üresen álló lakások Budapestén a kerületi előjáróságok által, községekben az arra illetékes helyi hatóságok által összeírások és utcák, házszámok szerint összeállítandók a lakás nagyságának, fűtési berendezésének, a fizetendő bérösszeg és járulékaiknak feltüntetésével.

A lakástigénylő a túlsóoldali A) alatt jelzett kérvényt nyújtja be a Kormánybiztoshoz.

A Kormánybiztos a lakástigénylő jogosultságát — annak fennforgása esetén — megállapítja és az igényjogosultnak a B) alatt jelzett igazolványt állítja ki.

A lakásra jogosult a kiállított igazolvány alapján kiválasztja a rendelkezésre álló és a bevezetésben feltüntetett, körülményeinek és életviszonyainak megfelelő lakást, amelyet a háztulajdonos köteles részére jelentkezésétől 24 órán belül, a megelőző bérrel azonos feltételek mellett bérbeadni.

A bérbeadást mind a háztulajdonos, mind a bérlő, további 24 órán belül a Kormánybiztosnak a C) alatti kitöltött nyilatkozattal jóváhagyás végett bejelenteni köteles.

A bejelentés megtörténte után a Kormánybiztos a bérlet jóváhagyása esetén a D) alatti véghatározatot adja ki, amelynek kézhezvétele előtt a lakásba beköltözni szigorúan tilos.

A bejelentés elmulasztásából származó joghátrányok a mulasztót terhelik.

FIGYELMEZTETÉS!

1. A lakásjogosultság megállapítása iránti kérelmet lehetőleg személyesen vagy igazolt meghatalmazott útján kell benyújtani.
2. A Kormánybiztos illetékessége alá tartozó területen lakó személyek közül a budapesti lakosok kérelmeiket a lakásügyi Kormánybiztosra (Budapest, V., Kossuth Lajos-tér 13—15.), a kijelölt előadónál, a vidéki lakosok pedig a lakóhelyük szerinti polgármesteri hivatalban vagy községi előjáróságokon a Kormánybiztos által megbízott előadónál, a hivatásos állományban tényleges szolgálatot teljesítő honvéd vagy csendőr (rendőr), a Kormánybiztos illetékessége alá tartozó egész területre nézve a Kormánybiztosra a kijelölt katonai előadónál nyújtják be.
3. Feltétlenül szükséges, hogy a folyamodó a lakásjogosultságának megállapításához szükséges okiratait (keresztlevél, házassági anyakönyvi kivonat, a folyamodóval együttlakó családtagok hasonló okiratai, a katonai szolgálatot és kinttartásokat igazoló okiratok stb. stb.) a kérvény benyújtásakor állandóan magánál tartsa.
4. A lakásjogosultság elbírálása a hirdetményekben közzétett és közzéteendő sorrendben történik.
5. A Kormánybiztos határozatai ellen jogorvoslatnak helye nincs. (2510/1944. M. E. sz. rendelet 8. §. 1. bek.)

Minden visszaélés a törvény szigorával büntetettik.
Budapest, 1944. évi július hó 10.-én.

*vitéz nemes Haynal Alajos s. k.,
Budapest székesfőváros és környéke
lakásügyi kormánybiztosa*

3

Budapest székesfőváros lakásügyi biztosa — 51628

13. kép. Tájékoztató a lakásigénylés ügymenetéről.
(BFL VI.91)

A kormánybiztos hivatala nemcsak az üresen álló lakásokról, hanem a lakásigénylőkről is nyilvántartást vezetett, mégpedig egy erre a célra rendszeresített személyi kartonon, amelyre a legfontosabb személyes adatok mellett az igénylés jogcíme is felkerült, összhangban az igénylési jogosultságok tekintetében felállított kategóriákkal.

Név: <i>Desák Lajos</i>		Iktató-szám	<i>455</i>
Születési helye: <i>Lingabesznyő</i> ; éve: <i>1912</i> ; vallása:			
Állása (foglalkozása): <i>vas mester</i>		Keresete:P	
Lakása: <i>XIV. ker.,</i>	<i>Levelező</i>	<i>16</i>	<i>szám,</i>
		<i>ajtó</i>	<i>1</i>
Főbérlet, albérlet, ágyrajáró, családtag, vendég		<i>vendég</i>	
Mióta lakik Budapesten:			
Családi állapota: <i>nős</i>		A család összes keresete	P
A családhoz tartozó összes személyek száma	<i>1</i>	16 éven aluli gyermekek száma	
Hadigondozott-e, vagy a vele együttélő hozzátartozók közül ki hadigondozott			
Teljesít-e harctéri szolgálatot, vagy a vele együttélő hozzátartozók közül ki teljesít harctéri szolgálatot			
Miért kéri a lakást és milyen lakást kér: <i>állása miatt kétszobás van lakása, ezért az építkezésnél egy garázstalan aludtak.</i>			

Budapest székesfőváros háznyomdája — 47608

14. kép. Lakásigénylőről felvett nyilvántartó karton.
(BFL VI.91)

Az igazolás birtokában a kérelmező az igazolványban szereplő paraméterekkel rendelkező lakás keresésére indult, mígnem a kapukra kifüggesztett hirdetések segítségével, vagy egyéb informális úton szerzett hír révén meg nem találta azt a lakást, amelynek kibérlésére jogosult volt. A lakás kibérléséről neki kellett közvetlenül a lakástulajdonossal vagy megbízottjával megállapodni, és megkötnie a szerződést. Ennek a ténynek a rögzítése céljára szintén tartalmazott rovatokat a kérelem nyomtatványa. A háztulajdonos vagy megbízottja által aláírt nyomtatvány birtokában az új bérlet újra fel kellett keresse a kormánybiztos hivatalát, hogy azt jóvá hagyassa, és ezáltal a lakás kibérlésének tényét a hivatal nyilvántartásba tudja venni. Az így megszerzett lakást öt napon belül el kellett foglalni, különben a bérleti szerződés semmisnek volt tekinthető, és a lakás újra kiigényelhetővé vált.

Ha valaki olyan lakást kívánt bérbe venni, amelynek tulajdonosa a fennálló rendelkezések alapján zsidó személynek volt tekintendő, akkor nem szerződhetett a tulajdonossal, hanem csak a keresztény megbízottjával vagy a házfelügyelővel. Ebben az esetben a lakbért sem a zsidó tulajdonos kapta kézhez.¹³

¹³ Augusztus elején még eldöntetlen volt, hogy ezeket az összeget ki kezelje. *Pesti Hírlap*, 1944. augusztus 2. 4. p.

Kormánybiztos Úr!

... hogy jogosultságot Budapest székesfőváros területére vonatkozóan megállapítsam a körülményeimnek és életviszonyaimnak megfelelő lakás bérletére jogosító iratot kiadni méltóztassék.

Nevem: Jókai Károlyné és Tarró E. foglalkozásom: női szabó
keresetem: havi 150 - P. Születésem helye és éve: 1920 Kőrösladány
jövendelmem: napi
jelenlegi lakásom (tartózkodási helyem): 1. Katona József u. 20
A jelenlegi lakásomban 1943 év okt. hó 3. napja óta tulajdonos, főbérlo, albérlo,
ágyrajáró, családtag, vendég minőségben lakom.
A városban Bp. városban 1921 év nov. hó 1 nap óta lakom.
A velem együttlakó családtagjaim száma: 7
Hadirokkant, hadiárva, hadiözvegy vagyok.
Hadigondozási igazolvány száma:
Összes katonai szolgálatom ideje: hónap. Kitüntetésem:
harcúterén, illetve hadművelési területen töltött szolgálati időm: hónap.
szobás lakásra Budapest városban Budapest községben jogosultsági igazolvány kiállítását kérem.
A lakásra azért van szükségem, mert: rokkant konyhai házmester lakásba mint családtagot igazoltam, befogadtak ahol 7-ede magammal szeretkelem aki és én együtt lakom. Diaként és önkéntes tanár akartam magam mellett napok óta és ex. miniszterként mint háziúr.
Büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a fent adottak a városomnak megfelelnek és hogy zsidónak tekintendő személy nem vagyok, s a háztartásomban velem együttlakók a megkülönböztető jelzés viselésére nem kötelezettek.
Budapest, 1944. évi jul. hó 31 napján.
Tisztelettel:
Jókai Károlyné
folyamodó aláírása

város Budapest ker. 50591 B.
/1944. szám.
Lakásjogosultsági igazolvány.
jogosult Budapest városban bárhol
szobás lakást bérbevenni.
Ez az igazolvány 1944. évi augusztus hó 15 napjáig érvényes.
Budapest, 1944. évi jul. hó 31 napján.
Kijelölt: Almási Látta: P. H.
előadó hivatalvezető
A kormánybiztos megbízásából: Buzsák
A lakásjogosultsági igazolvány kitöltött adatainak változtatni, javítani nem szabad, mert az ilyen igazolvány érvénytelen, s annak meghamisítása büntetést von maga után.

15. kép. Lakásjogosultsági igazolvány, bérbeadói nyilatkozat.
(BFL VI.91 I. kerület 3. tétel)

A hivatal fennállása során legalább kétszer változtatott a kérelem benyújtására rendszeresített nyomtatványon. A változtatás a nyomtatvány rovatainak bővülését jelentette, ami azt a célt szolgálta, hogy a kérelmező egzisztenciális viszonyait, életkörülményeit és jogosultságát minél pontosabban meg lehessen állapítani. Az októbertől forgalomba állított nyomtatványon az igényelt lakásnak már nem csupán a paramétereit, hanem a konkrét lakást is meg kellett jelölni pontos címmel. Ezen felül meg kellett nevezni a tulajdonos és a korábbi bérlo nevét is, továbbá a lakás üressé válásának, a korábbi bérlo elköltözésének okát. Az ezekbe a rovatokba írt nevek, illetve pár szavas megjegyzések nagyban hozzájárulnak az iratok

forrásértékéhez, különösen a budapesti zsidóság korabeli helyzetére, illetve a személyükre vonatkozó ismeretek tekintetében. Itt olvashatunk ugyanis olyan bejegyzéseket, miszerint a korábbi főbérlo azért költözött ki, mert „zsidó”, vagy ismeretlen helyre távozott, vagy „gettóba ment” stb.

A folyamodó

összes katonai szolgálat ideje: 4 év hónap: 2 Kiténtetési: Körmény kerest

harcéri, illetve hadműveleti területen töltött szolgálati ideje: 24 hónap,

hadirokkant-e: / hadiövezgy-e: / hadiárva-e: /

hadigondozási igazolványának száma: /

A lakáskérés részletes indoklása (miért kér lakást): 1944. XI. 8-án Kemeze
Budapestből menekült és pincében lakom
10 magambanul kis gyermekkel nagyok és azért
kérlek lakást mert a hármester onnan kiutasított
kelapince alagútjához és most hűdög és a kis gyermeket most
pincében nem tudom elraktározni mert egész éjszaka

A folyamodó által kért lakás pontos adatai:

Budapest város IX ker., Üllői út 54 sz. I em. ajtó

1. Milyen helyiségekből áll a lakás: <u>2 szoba és konyha</u>	utcai szoba, <u>2</u> udvari szoba, <u>1</u> hall, <u>1</u> előszoba, <u>1</u> cselédszoba, <u>1</u> fürdőszoba, <u>1</u> konyha, <u>1</u> kamra, <u>1</u> egyéb
2. Milyen a lakás: <u>bérlő</u>	állandó jellegű, ideiglenes jellegű (bédélakás), — jókarban tartott, elhanyagolt, — világos, levegős, száraz, sötét, levegőtlen, nedves, — közművekkel (víz, gáz, villany) felszerelt közmű nélkül, — központi fűtés, melegítésszolgáltatással,
3. Van-e lakás a használatára hatósági engedély: <u>van</u>	
4. Mennyi a lakás évi, havi bére:	
5. Ki a háztulajdonos, illetve házigondnok és hol lakik:	<u>IX Üllői út 54 I em</u>
6. Bérbe van-e adva a lakás; ha igen, ki a bérlo (neve és állandó tartózkodási helye) és mióta bérlő a lakást:	
7. Bérlőnek mi a foglalkozása és mennyi a keresete:	havi heft napl P
8. Ha a bérlo lakásából eltávozott, miért távozott el és mióta van távol:	<u>irrevelto lakott benne</u>
9. Van-e a bérlonek akár Budapesten, akár más községben, városban másik lakása; milyen minőségben bírja azt *):	nincs község — út van, tulajdonos, bérlo, albérlo, családtag, vendég, — út — utca szám — tér
10. Ha a lakás bérlete felmondás vagy más okból megszűnik, az üresedés mikorra várható:	
11. Ha a lakást jelenleg iroda, műhely, műterem céljára használják, bérlo foglalkozását nem tudná-e máshol fekvő lakásában gyakorolni:	
12. A nagy lakásnak van-e az ottlakók szükségletét lényegesen meghaladó elkülöníthető része, amely az ottlakók háborítása nélkül lakás céljára igénybe vehető:	
13. Ha a lakás albérletbe van adva, az egész lakás, vagy annak csak egy része van albérletbe adva és pedig bútorral, vagy bútor nélkül:	
14. Az albérlo(k) neve és foglalkozása:	1. 2. 3.

*) A kérdésre a megfelelő szó aláhúzásával kell válaszolni.

16. kép. Nyomtatvány belső oldala az indoklással és a korábbi bérlőre vonatkozó bejegyzéssel. (BFL VI.91 IX. kerület, 90. tétel)

Szintén jelentős forrásértékű a nyomtatványokon a kérelem indoklásának megfogalmazására fenntartott rész, ahol néhány rövid mondatban a kérelmezők leírhatták életkörülményeiket. A töredékesen fennmaradt iratanyagból kibontható hivataltörténet és ügymenet feltárásán, a budapesti háborús lakáshelyzet megismerésén túl elsősorban ezekbe a

rövid mondatokba sűrített emberi sorsok, élethelyzetek, megtépzott egzisztenciák feltárulásában áll az egykor elfalazott és a közelmúltban napvilágra került iratanyag valódi jelentősége. Hiszen töredékessége ellenére is képes megjeleníteni a háborús lakáshelyzetet, az egyes egzisztenciális és társadalmi csoportok lakhatásért folytatott küzdelmét, motivációit, életkörülményeit, szociális és egészségügyi állapotát, a bombakárosultak, menekültek és kitelepítettek kényszerhelyzetét, mindenekelőtt pedig a zsidóság összeköltözésének elrendelését, majd a gettósításban érintett nem zsidó lakosság helyzetét, akiknek szavai olykor betekintést engednek a csillagos házakban élők lakáskörülményeibe is.

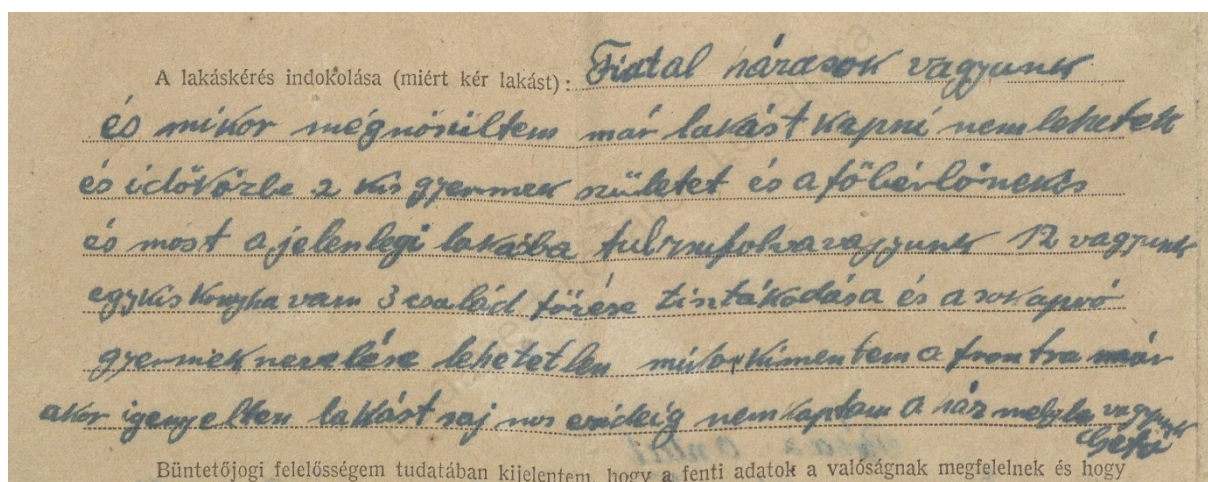
A lakáskérés indokolása (miért kér lakást): *mert zsidó házasparnám lakom a családunkban takarításért. Tekintve, hogy ez már megszűnt és a ház gettó lett és a lakásban több zsidó családok telepítettek helyreállításuk érdekében. Házköztartást vezetni vagy fűtteni nem lehet mert a szoba mérete 6 m².*

Én zsidó lakásban 15 zsidó körül vagyok albérlő, megped magammal, mint a nyomorúság eredménye igazol.

A lakáskérés indokolása (miért kér lakást): *a ház, amelyben lakok, gettó ház lett és főbélő (Berente) elköltöztetett és a albérlő ott maradt. Tűrhetetlen túlférés.*

A lakáskérés indokolása (miért kér lakást): *a ház amelyikben lakom az idió ház lett! A lakásban valódi börtön sötét, egérpötlés, szenny. Amióta a fűtőház lakják ki-bizhatatlanul és itt tartanak kórház, láma, gyermek és orvosok kevés a főbélő.) De is lehetne hogy közel vezetnek végre emberi módon lakni, ha nincs a fűtőház elvezetése. A házban fűtést sem bírnak a szoba mérete miatt.*

Milyen lakást kér (hány szobás és milyen egyéb helyiséges lakást): *szoba konyha és egy kis kórház.*

17–21. kép. Csillagos házakban lakó lakásigénylők kérelmeiben szereplő indoklások.
(BFL VI.91)

A kormánybiztos 1944. július közepétől egészen a nyilas hatalomátvételig a fent leírt ügymenetben és méltányossági sorrendben igyekezett az általa jogosultnak tekintett igénylőket lakáshoz, albérleti szobához juttatni. A bérleti jogosultsági kérelmek mellett kiutalás alóli mentesítési kérelmekkel és bombakárosultak elhelyezésével, továbbá feljelentésekkel is foglalkoznia kellett. Egy-egy kiigényelt lakás tényleges helyzetének megismerése, vitás kérdések eldöntése érdekében saját kiküldött rendőrnnyomozói jelentése alapján hozott döntéseket. Ezek a jelentések még több adatot megőriztek egy-egy lakás korabeli viszonyairól, valamint egykori lakóiról, új bérlőiről, gyakran a viszonyokra ráhatással bíró házmesterekről is.

A falakból kibontott iratanyag a hivatal fél évig fennálló működése során feltehetően keletkezett iratmennységéhez képest ugyan csak töredéknyi rész, az ügyek szerteágazó és sokrétű volta miatt az esetek tekintetében azonban reprezentatívnak mondható. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a háborús lakáshelyzet változásai is követhetők még ebből a kis mennyiségből is. A fennmaradt akták egy jelentős hányada ugyanis novemberben keletkezett, amit két jelentős esemény idézett elő: mindenekelőtt a csillagosházak kiürítése és a zsidóság gettóba való kényszerű beköltözése,¹⁴ valamint a peremközségek (Pesterzsébet és Pestszentlőrinc) kiürítése a közeledő front miatt. Mindezek következtében tehát újra megugrott a lakáskérelmek száma: előbbiek esetében a kijelölt gettó területéről kiköltöző lakosság, utóbbiak esetében a menekültek kérelmeztek budapesti lakhatást. Az ebből az időszakból fennmaradt iratokban pedig a nyilas szervezetek és tagjaik viselkedése is élénk tárul, akik általában a hivatal megkerülésével, önkényesen foglaltak el lakásokat párthelyiség céljára, vagy saját párttagjaik részére.

¹⁴ A gettórendelet 1944. november 29-én jelent meg, de a menlevéllel rendelkezők védett házakba költözése már november közepén megkezdődött.

Budapest Székesfőváros és Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa

3524.dtv. szám
1944.

Detektívőrcsoport.

Jelentés.

Budapest, 1944. évi november hó. 16. n.

Jelentem, hogy 1944. évi november hó 15-én a melléklet panaszlevélben foglaltakat kivizsgáltam és a következőket állapítottam meg:

A IX. ker. Ráday-utca 16. szám III. em. 41. ajtó alatti 4 szoba komfortos lakásnak volt főbérelője Hegedűs Simon és Markovics Józsefné miután zsidók voltak így a fenti lakásból/Gettóba/ költöztek. A megüresedett lakást a IX. ker. Előljáróság bombakárosultak részére lefoglalta.

A IX. ker. Előljáróság a fenti lakásba 1944. évi október hó 30-án Suder Mihályt és Szilassy Istvánt mindkét bombakárosultakat helyezte el. A IX. ker. Előljáróság által kiállított behelyezési határozatnak száma nincs. Fent nevezetteknek az előljáróság 1-1-szobát utalt ki. Az említett lakás 2 szobájában a fent nevezettek laknak 2 szobában pedig zsidó butor van elraktározva.

Az utóbbi kérelmező vagyis Poncz Béla aki Szilvássy István-nak leányának férje aki jelenleg is a IX. ker. Ráday-utca 16. sz. III. em. 41. ajtó alatt lakó apósánál lakik, mert a IX. ker. Koppány-utca 3. szám II. em. 41. ajtó alatti lakást a lakáshivataltól megkapták 14846/1944. számú véghatározattal időközben a ház bombatalálatot kapott és a lakást Poncz elfoglalni nem tudta.

A kérelmező Poncz Béla kérdésére elmondotta, hogy az 1 szobát azért kéri, mert édesapja is a fenti lakásba lakik és a 2 szobában lévő zsidó butorokat 1 szobában is elraktározható. Ezek után a megüresedett szobát igényli, mert ezáltal a kettő család egy lakásba kerülne, nem pedig egy idegen családdal kellene lakni, más lakásba.

Poncz Bélának is megvan a bombakárosult igazolványa. A fent kérelmező és édesapja a fenti lakásba, vagyis a 2 szobában 8 személy lakna, abban az esetben, ha Poncz által kért szobát részére kiutálnák. Poncz jelenleg is a kért lakásba lakó apósánál lakik.

Kmtf.

1. Melléklet.

Láttam.

Bánhegyi Róbert
dtv. csoportvezető.

Officiális
megemlékezés

6

Budapest Székesfőváros és Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa

3665.dtv. szám
1944.

Detektívőcsoport.

Jelentés.

Budapest, 1944. évi november hó 20. n.

Jelentem, hogy 1944. évi november hó 19-én a melléklet ügyben eljártem és a következőket állapítottam meg:

A VII. ker. Dohány-utca 80. szám földsz. 1. ajtó alatti 1 szoba előszoba fürdőszoba konyha W.C. ből és üzlethelyiségből álló lakást 1944. évi XI. hó 13-án Pátyi Józsefné a lakásügyi hivataltól 28745/1944. számú véghatározattal megkapta. Nevezett a részére kiutalt lakást elfoglalni nem tudta, mert a VII. ker. Nyilaskeresztes pár a fenti lakás 1944. évi XI. hó 14-én lefoglalta a kérelmező Horpácsi Imre csendőrtörzsőrmester részére.

Az említett lakást azért foglalta le a pár, mert Pátyiné csak egyedül álló nő, férjétől különél és azt mondták, hogy a családostok és a menekültek az elsők. Ezek után a fenti lakás jelenleg is üresen áll.

Kmtf.

B. melléklet.

Láttam.

Bánky Róbert
dtv. csoportvezető.

Miniszter
nyomtatva

8

Budapest székesfőváros házinyomdája — 52630

23. kép. Jelentés a nyilasok önkényes lakásfoglalásáról.
(BFL VI.91 VII. kerület, 41. tétel)

Budapest körbevétele és a szovjet ostromgyűrű egyre szorosabbá válása miatt – feltehetően 1944 karácsonya körül – megszűnt a kormánybiztosi hivatal működése. Az utolsó fennmaradt akta iktatásának ideje: 1944. december 15. volt. A kormánybiztos további működéséről dokumentumok nem állnak rendelkezésre, tevékenysége valószínűleg a nyilas közigazgatás kitelepítésével szűnt meg. Az iratokat közvetlenül ezt megelőzően falazhatták be.

Az ostromot követően Budapest polgármestere 1945. március 12-én új lakásügyi igazgatást hozott létre, a Budapest és Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa létrehozásáról szóló rendeletet pedig az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. június 16-án hatályon kívül helyezte.

Adatbázis

A Budapest és Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa falakból előkerült iratanyagát a levéltári fondrendszerben a VI. fondfőcsoportba soroltuk, itt a 91-es fondszámot kapta.

Az iratanyag jelentősége és töredékes volta is indokolta, hogy azt darabszinten feldolgozzuk, digitalizáljuk és közreadjuk. Ennek érdekében készült – Budapest Főváros Levéltára eddig publikált adatbázisaihoz igazodva – az ún. ügy- és személyrekord hierarchiát követő adatbázis.

A fond túlnyomó része regisztratúra jellegű, a Kormánybiztosság saját keletkeztetésű iktatott ügyiratait tartalmazza, amelyekhez bizonyos esetekben előzményként Budapest székesfőváros polgármestere XVII. ügyosztálya által intézett ügyiratokat is becsatoltak. Az iktatott, és eredetileg valószínűleg iktatószámok szerinti rendben irattározott akták a befalazásuk, majd a kibontásuk során összekeveredtek, darabjaikra estek. Az iratanyaggal együtt nem került elő irattári segédkönyv (iktatókönyv), ezért segédlet hiányában nem is ítéltük szükségesnek az eredeti irattári rend helyreállítását, vagyis az iratok iktatószámok szerinti sorba rendezését. Ehelyett a sokkal informatívabb adatbázis logikájából kiindulva, az egyes tételek (adatbázisrekordok) alapegységének a lakásigénylési ügyben érintett lakcímet vettük. Az így kialakult tételeket kerületenként csoportosítottuk. A kerületeken belül az iratokból megállapítható, a lakásigényléssel érintett cím, annak hiányában pedig a lakásigénylő lakhelyének címe szerint alakítottuk ki az egyes tételeket. Minden egyes lakcím a kerületen belül önálló számot kapott, az adott tétel azonosítója a kerület számának és az azon belül kapott sorszámnak a kombinációjából áll (pl. V. kerület, 97. tétel, vagyis jelzete szerint: HU_BFL_VI_91_05_097).

Az így létrehozott ún. ügyrekord az ügy típusának megnevezése mellett tartalmazza az érintett lakás korabeli és jelenlegi címét, mai érvényes helyrajzi számát, az irat évkörét, egy rövid ügyleírást, az irat eredeti iktatószámát, esetleges kapcsolódó iratok jelzetét és annak jelölését, hogy az adott ház, amelyben a lakás található volt, csillagos ház volt-e. Az ügyrekordnak alárendelve hoztuk létre az ún. személyrekordokat, vagyis az adott lakással kapcsolatba hozható személyek (lakásigénylő, tulajdonos, korábbi bérőltő, albérőltő, társbérőltő, házmester, házgondnok stb.) önálló rekordjait. A személyrekordok tartalmazzák az érintett személy nevét, szerepét a lakásigénylési ügyben, lakhelyét és megjegyzésként minden olyan személyre vonatkozó (pl. foglalkozás, családi állapot stb.) és egyéb információt, ami az iratból kiolvasható.

Az adatbázissal összekötve az [Elektronikus Levéltári Portál](#) felületén az iratok digitális másolatát is publikáltuk, így a falból előkerült iratlelet teljes mértékben online hozzáférhetővé vált.

[Az iratok digitális másolatai ezen a linken érhetőek el.](#)

A „Teljes struktúra” gombra kattintva valamennyi cím (ügyrekord) egyenként tovább bontható az alárendelt személyrekordokra, az adott rekordhoz tartozó iratmásolatok a „Digitális tartalom” alatt található linkre kattintva érhetőek el. Amennyiben szabadszavas (pl. személynévre vonatkozó) keresést indítanak (egyszerű vagy részletes keresés), a digitális tartalmat a találatként kiadott személyrekord feletti ügyrekord szintre kattintva tudják megnyitni.

Az ügyben érintett lakáscím szerinti rekordok létrehozása lehetővé teszi majd az adatbázis integrálását a [Budapest Időgépbe](#) is.

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

IV.1403.a Budapest Székesfőváros Törvényhatósági Bizottságának iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek, 1943.

VI.91 Budapest és Környéke Lakásügyi Kormánybiztosa, 1944.

Nyomtatott források

Budapesti Közlöny, 1944

Esti Újság, 1944

Fővárosi Közlöny, 1944

Magyarországi Rendeletek Tára, 1941, 1943

Magyarság, 1944

Pesti Hírlap, 1944

Felhasznált irodalom

Ádám 2024. Ádám István Pál: *Házmesterek a vészkorszakban*. Budapest, 2024.

Sipos 2014. Sipos András: Ki az úr a házban? Küzdelmek a budapesti lakásbérleti jog körül az 1860-as évektől az 1930-as évekig. In: *Korall* 58. (2014) 44–68. p.

Székely 1946. Székely Miklós: A lakásügy állása Budapest székesfővárosban. In: *Városi Szemle*, 1946. 162–201. p.

Umbrai 2010 Umbrai Laura: A főváros kommunális lakáspolitikája a II. világháború éveiben. In: *Korall* 40. (2010) 68–83. p.

Impresszum
Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3–5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu